

**Magdaléna Rychlíková:
Slováci v Praze. Vliv
velkoměsta na jejich integraci
do českého prostředí –
Stručný společensko-kulturní
a politický přehled.**

Etnologický ústav AV ČR,
Praha 2011, 113 s.

Problematika vztahu slovenských migrantů s majoritní českou společností a budování slovenské národní identity na území České republiky je od devadesátých let aktuálním tématem společenskovoědních oborů. Rozpad Československa s sebou přinesl četné společensko-politické změny v dosavadní multietnické společnosti. Čeští Slováci, do té doby plně integrovaní, získali pozici národnostní menšiny a po legislativní stránce se v zemi stali cizinci. O této problematice pojednává kniha Magdalény Rychlíkové, která se zabývá postavením Slováků v Čechách – zejména v Praze, jejich vztahy s dominující českou společností i vývojem slovenských kulturních organizací v České republice. Téma není omezeno pouze na současnou perspektivu, nýbrž je rozpracováno i v historickém kontextu.

Kniha je tematicky rozčleněna do pěti kapitol. Úvodní část je věnována historii – popisuje postavení Slováků na území České republiky v časové linii od 19. století po rok 1993 a dále až do současnosti. Po této obsáhlejší historické analogii následuje část zaměřená demograficky a závěrečná kapitola se věnuje slovenskému kulturnímu životu, a zejména činnosti církví v Praze. Jednotlivé podkapitoly jsou chronologicky uspořádané a mají logickou návaznost. Demografické údaje jsou rozpracovány do přehledných tabulek a grafů,

kteří obsahují množství zajímavých informací, ale v samotném výkladu často nejsou vůbec zohledněny (s. 47), nebo je jejich interpretace přinejmenším poněkud stručná. Chybí také odkazy na ně přímo v textu.

V první kapitole autorka upozorňuje, že příliv slovenských přistěhovalců do Prahy nebyl charakteristický pouze pro 20. století. Na základě studia relevantní literatury a archivních pramenů přináší rozsáhlé a detailní poznatky o tom, kterak se vyvíjel vztah Čechů a Slováků od dob národního obrození, kdy byli Slováci navzdory jazykovému pojetí národa považováni za součást národa českého (s. 8). Jednotlivé podkapitoly se pak věnují statusu slovenské populace v Praze a jejím kulturním aktivitám v zásadních obdobích české historie, tzn. v době první světové války, první a druhé republiky, druhé světové války, dále v poválečném raně socialistickém období, v období tzv. normalizace a dále až do rozdělení Československa v roce 1993. Rovněž zmiňuje několik vln slovenské migrace, z nichž první, byť nepřilíš výrazná, proběhla již v 19. století. Autorka seznamuje čtenáře s politickými vyhláškami a legislativními úpravami, které napomohly úspěšné integraci slovenské populace mezi Čechy. Slovákům tak byl například umožněn rozvoj vlastní kultury v českých zemích, používání slovenštiny při komunikaci s úřady a podobně (s. 26). Výjimku tvoří období druhé světové války, kdy se po vzniku Slovenského štátu a Protektorátu Čechy a Morava dostali Slováci do postavení národnostní menšiny, ač se za ni sami nepovažovali (s. 20).

Rozdělení Československa a vznik samostatné České a Slovenské republiky znamenal četné veřejnoprávní změny, které se dotkly jak české, tak slovenské společnosti. Slováci totiž poprvé v historii získali

status národnostní menšiny, i když vzhledem ke společné historii byli shledáni velmi specifickou menšinou se zvláštními nároky (s. 31). Rozpad Československa přinesl pro slovenskou populaci žijící na území nově vzniklé České republiky mnohé legislativní obtíže. Autorka se v této kapitole věnuje širokému spektru problematických oblastí, se kterými se novopečená slovenská menšina musela potýkat. Na pozadí legislativních nařízení a právních dohod ukazuje problematiku státního občanství, důchodového zabezpečení, školství, zaměstnanosti či zdravotní péče.

V kapitole věnované demografickému vývoji se autorka opírá převážně o statistické dokumenty. V porovnání s podrobně zpracovanými oddíly pojednávajícími o společné historii Čechů a Slováků však tato část působí poněkud nevyváženě, občas až příliš stručně. Kapitola je doplněna tabulkami a grafy, které – jak již bylo výše řečeno – místy jen chabě navazují na text a čtenář se může pouze intuitivně domnívat, jakou mají s uvedeným výkladem spojitost (s. 47). Autorka se zde dotýká i otázky migrace po roce 1993 a nastiňuje asimilační vlny slovenské populace. Tato témata jsou ovšem uchopena velice stručně a povrchně. Kapitola postrádá hlubší vhléd a nadstavbu a připomíná spíše pozitivistické vršení dat.

Poslední dvě kapitoly knihy se věnují kulturnímu a náboženskému životu Slováků v Praze. Zásadním mezníkem masivního zakládání slovenských spolků bylo období po sametové revoluci, kdy byl přijat zákon umožňující sdružování a zakládání spolků (s. 52). Devadesátá léta 20. století tak byla ve znamení narůstajícího zájmu o rozvoj slovenského kulturního života. Autorka v textu jmenuje několik nejvýznamnějších spolků (Obec Slovákův v České republice, Klub

slovenskej kultúry aj.) a odkazuje na některé časopisy, které tyto organizace vydávají (např. *Džavot*, později *Korene*). Dále se rozepisuje o programu těchto spolků, které řeší postavení Slováků v České republice, tvorbu národní identity a zejména to, jakým způsobem rozvíjet tzv. slovenskost – tedy lásku ke kultuře a slovenskému jazyku a uchovávat vědomí o vlastních kulturních kořenech. Pátá kapitola pak přináší cenné informace o náboženských aktivitách ze současného i historického kontextu, neboť Slováci se na rozdíl od Čechů vyznačují vysokou mírou religiozity. Tato poslední kapitola rovněž popisuje činnost církví, které pořádají bohoslužby ve slovenském jazyce za účelem utužování jeho symbolické hodnoty. Poměrně obsáhlou část přitom autorka věnuje činnosti evangelické církve augsburského vyznání. Přestože česká vědecká obec se zmíněnou tematikou zabývá jen okrajově, autorce publikace se podařilo ji velmi dobře zmapovat a podat detailní výklad o náboženských aktivitách Slováků v Praze. Na základě těchto informací lze také vyvodit závěr, že spolu se vznikem slovenských spolků a církví sílí i antiasimilační tendence, neboť Slováci sami sebe za menšinu nadále nepovažují; je proto možné, že v budoucnu se asimilační model změní v plně integrovaný, jako tomu bylo během éry socialismu.

Práci můžeme kromě několika formálních chyb vyčíst nedostatky, které se týkají terminologie i metodologie. Autorka konceptualizuje slovenskou menšinu žijící v Praze jako komunitu (s. 5). Třebaže pojem „komunita“ je velku nejednoznačný, pro definici komplexní slovenské populace v Praze není podle mého názoru příliš vhodný. Z antropologického hlediska network pražští Slováci žádný prostorově ohraničený autonomní útvar a rovněž se nedá říci,

že by spolu sdíleli kulturní či hodnotový systém; naopak, jak v Praze, tak i v celé České republice se jedná spíše o roztroušenou populaci, převážně asimilovanou, často žijící ve smíšených manželstvích. Možná by bylo vhodnější pojem v rámci studie lépe definovat, rozlišit, uvést do kontextu. Dalším problémem, zasahujícím spíše do roviny metodologické, je přemíra témat a použitých přístupů k jejich uchopení. Práce se věnuje příliš širokému spektru problematiky týkající se slovenských přistěhovalců – historickému vývoji, sociálním problémům, demografickým a asimilačním tendencím, kulturnímu životu a podobně. V rámci těchto témat autorka využívá historickou, politologickou i legislativně-právní optiku. Studie proto působí spíše neuceleným, roztržitým dojmem. Některá témata rovněž mají podobu stručného nastínění dané problematiky, které je spíše povrchní a postrádá hlubší souvislosti.

Na autorčinu obhajobu je nutno dodat, že práce se snaží podat komplexní výklad o slovenské populaci v Praze i v Čechách vůbec, který opírá jak o archivní prameny a statistické údaje, tak o dobové legislativní vyhlášky a o rozhovory s představiteli slovenských organizací a církví. Je třeba zohlednit rovněž kvalitní bibliografický aparát, který odkazuje na další autory zabývající se slovenskou populací v České republice. Patrná je autorčina snaha o vyváženost pohledu – na jedné straně předkládá legislativní normy a politická ustanovení ovlivňující menšinový život, na straně druhé se snaží o citlivý pohled na kulturní a náboženské aktivity slovenské menšiny. Kniha by rovněž mohla pomoci širší veřejnosti ke správnému pochopení „slovenskosti“, neboť tato tendence bývá neprávem napadána coby nacionalistická. Téma Slováků v Praze poskytuje

zajímavé podklady pro další výzkumy, upozorňuje například na některé nedostatečně probádané kulturní aktivity Slováků. Ač je tedy kniha tematicky roztržitěná a místy nemá hlubší přesah, řadí se rozhodně mezi přínosné práce věnované menšinám v České republice. Široké čtenářské obci nabízí sérii zajímavých faktů a vytváří základní nosnou kostru dané problematiky. Společenskovední obory zase obohacuje především pojednáním o náboženském životě Slováků v Praze, neboť tato problematika není přes svůj nepochybný význam dosud příliš zmapována.

Kristýna Šebianová

Dana Moree: *Učitelé na vlnách transformace. Kultura školy před rokem 1989 a po něm.*

Karolinum, Praha 2013, 185 s.

Kniha Dany Moreeové *Učitelé na vlnách transformace* je sondou do společenských změn po roce 1989 a jejich vlivu na klima a prostředí škol. Text je přitom strukturován do pěti hlavních kapitol. První z nich, „Transformace a prostředí škol ve světle současných teorií“, nastiňuje, jak proměna společnosti po roce 1989 souvisí se změnou kultury školy. Slouží také jako východisko pro pochopení výzkumu, který je popsán a interpretován v dalších kapitolách publikace. Autorka analyzuje proces transformace v kontextu společenských změn v zemích střední a východní Evropy po roce 1989 a zamýšlí se nad proměnou školy a její kultury. Kapitola nezahluje čtenáře odbornými termíny ani přemírou teorie, přesto se dozvídáme vše, co je potřebné k pochopení dalšího textu.